

Mreža Žena Kosova

Podržava, štiti i promovise prava i interese žena i devojaka na Kosovu

Pod pretnjom, a ipak otporne

Situacija ženskih organizacija
na Kosovu

Izvršni rezime

Usled brzo promenljive geopolitičke situacije i finansijskih okolnosti, Mreža žena Kosova (MŽK) sprovela je direktnu anketu sa 103 različite organizacije civilnog društva za prava žena (ŽOCD) na Kosovu kako bi procenila njihovu trenutnu situaciju.¹ Anketirane ŽOCD zastupaju interese žena svih etničkih pripadnosti, starosne dobi i (ne)sposobnosti, kako u ruralnim, tako i u urbanim sredinama.

Ključni nalazi

- Podsticajno okruženje za razvoj civilnog društva generalno je u skladu sa međunarodnim standardima za ljudska prava, ali unapređenja u oblastima filantropije, volontiranja i okvira finansiranja mogla bi olakšati pristup resursima (Ž)OCD-ima.
- Administrativno uputstvo o javno-privatnom partnerstvu još nije usvojeno, a ne postoji ni posebna državna budžetska linija za podršku (Ž)OCD-ima. Regulatorni okviri koji se odnose na poreze, donacije i volontiranje zahtevaju doradu.
- [Dokazi](#) pokazuju da su ŽOCD pokretači ključnih dostignuća u pravcu inkluzivne demokratije, dobrog upravljanja, vladavine prava, pristupa pravdi i ljudskim pravima, doprinoseći napretku ka pristupanju Evropskoj uniji (EU).
- Uprkos svojoj značajnoj ulozi, ŽOCD suočene su sa pretnjama usled globalnih promena u trendovima finansiranja. Nekoliko bilateralnih donatora i privatnih fondacija naglo i značajno je smanjilo pomoć, a promene prioriteta primećene su i u EU.
- U poslednje dve godine 40% ŽOCD izvestilo je o smanjenju finansiranja.
- 59% ŽOCD nema prihode za 2026. godinu, dok je samo 9% ima sredstva za 2027. i naredne godine.
- Više od 22 zaposlenih je otpušteno, a najmanje 49 aktivistkinjama smanjeno je radno vreme.
- Smanjenje finansiranja dovelo je do smanjenja usluga i podrške u oblastima ekonomskog osnaživanja žena, zagovaranja i nadzora, podizanja svesti, obrazovanja i istraživanja. Pored toga, ova situacija izazvala je stres, nesigurnost i sagorevanje među aktivistkinjama.
- U prošlosti je 81% ŽOCD primalo podršku od institucija Kosova, iako su ugovori u proseku trajali manje od pet meseci. Postoje mogućnosti za unapređenje ove podrške.
- Pokazujući otpornost i duh aktivizma, 91% aktivistkinja za prava žena izjavilo je da će nastaviti svoj rad i bez finansiranja donatora, uprkos pratećim izazovima.

Ključne preporuke

- **Za Vladu Kosova:** Hitno obezbediti dovoljno sredstava za punu podršku specijalizovanim uslugama koje pružaju ŽOCD, posebno u odsustvu državnih usluga, koristeći rodno odgovorno budžetiranje za preciznu godišnju procenu troškova. Uključiti u Kosovski program za rodnu ravnopravnost 2025–2035 jasne obaveze i ciljeve za dugoročno i kvalitetno finansiranje različitih ŽOCD, u skladu sa Agendom za žene, mir i bezbednost (ŽMB). Unaprediti pravne okvire i stvoriti povoljne uslove za različite ŽOCD kako bi mogle prikupljati sredstva od pojedinaca i preduzeća i angažovati volontere.
- **Za međunarodne donatore:** Nastaviti sa višegodišnjim, fleksibilnim finansiranjem i institucionalnom podrškom, posebno za istraživačke organizacije (*think tank*), nadzorne organizacije i ŽOCD čiji je fokus zagovaranjena zagovaranje, kako bi ostale nezavisne u nadzoru nad Vladom i time zaštitile ljudska prava, rodnu ravnopravnost, dobro upravljanje,

¹ MŽK sprovela je ovo istraživanje koristeći sopstvene, ograničene resurse, uključujući delimičnu institucionalnu podršku od Sigrid Rausing Trust, fondacije Kvinna till Kvinna i UK International Development. Sadržaj je isključiva odgovornost MŽK i ne odražava nužno stavove fondacije Kvinna till Kvinna ili Vlade Ujedinjenog Kraljevstva. MŽK zahvaljuje ŽOCD koje su svojim dragocenim vremenom, bez naknade, učestvovala u ovoj anketi. Posebna zahvalnost i osoblju MŽK koji su vredno radili kako bi izrada ovog dokumenta bila moguća.

demokratiju, pristup pravdi i nezavisno civilno društvo. Koristiti „koktel“ institucionalne podrške, projektnih grantova i podgrantova za manje ŽOCD kako bi se odgovorilo na različite potrebe ovih organizacija.

Podsticajno okruženje za razvoj civilnog društva

Na Kosovu, podsticajno okruženje za razvoj civilnog društva (uključujući slobodu udruživanja, mirno okupljanje i slobodu izražavanja) uglavnom je u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava.² Izveštaj Evropske komisije o Kosovu za 2024. godinu prepoznao je aktivnu ulogu civilnog društva u razvoju, sprovođenju i nadzoru reformi vezanih za pristupanje EU.³ U izveštaju se navodi da vlada olakšava ovu ulogu pružajući pristup nacrtima zakona i politika putem online platforme za javne konsultacije. Međutim, izveštaj ističe da su konsultacije i dalje nedovoljne, jer su loše organizovane, nedostaje pravovremeno uključivanje države, a civilno društvo ima ograničeno vreme za značajan doprinos. Posebno se navodi da OCD za osobe sa invaliditetom i ŽOCD nisu sistematski uključene. Izveštaj naglašava potrebu Vlade da unapredi okvir finansiranja OCD. Report emphasised the Government's need to improve the funding framework for CSOs.

Iako je okvir za raspodelu javnih sredstava OCD u skladu sa međunarodnim standardima, njegova primena i dalje predstavlja izazov.⁴ Javne konkurse institucije sprovode nedosledno, a obaveze izveštavanja nisu prilagođene kapacitetima OCD, što stvara prekomeran teret za OCD sa ograničenim resursima. Nivo javnog finansiranja OCD pao je 2024. godine na približno 8,6 miliona evra, u poređenju sa 14,4 miliona evra u 2023. i 29,3 miliona evra u 2021. godini.⁵ Ovaj pad izazvao je zabrinutost u pogledu predvidivosti podrške civilnom društvu i njegove održivosti, naročito u odsustvu mehanizama za hitne potrebe ili finansiranje manjeg obima.⁶

Prema poslednjem izveštaju Balkanske mreže za razvoj civilnog društva (BCSDN) iz 2024. godine, „sektor civilnog društva na Kosovu i dalje pokazuje otpornost i posvećenost uprkos rastućoj finansijskoj neizvesnosti i zakonodavnim izazovima.“⁷ Izveštaj ističe ključnu ulogu civilnog društva u „sprečavanju štetnih zakona“, ali napominje da „ova dostignuća ostaju ranjiva bez kontinuiranog finansiranja, aktivnog učešća i snažnih zaštitnih mehanizama. Rešavanje ovih nedostataka od presudnog je značaja za očuvanje demokratske odgovornosti, podsticanje građanskog angažmana i obezbeđivanje dugoročne održivosti sektora.“

O ženskim organizacijama, njihovim članicama i korisnicima/ama

ŽOCD igraju ključnu ulogu u smanjenju nejednakosti između žena i muškaraca širom sveta, uključujući Zapadni Balkan (ZB) i Kosovo. Kao što su ranija istraživanja MŽK pokazala, ŽOCD su „pokretači promena, zagovornici, pružaoci usluga, istraživači, nastavnici i stručnjaci koji su značajno doprineli brojnim društvenim, političkim, pravnim, ekonomskim i individualnim promenama u svojim zemljama i šire.“⁸ ŽOCD su i nastavljaju da:

- Pružaju psihološku podršku, zdravstvenu zaštitu, zaštitu, pravnu pomoć i osnaživanje ženama i deci pogođenim nasiljem, unapređujući **pristup pravdi i vladavinu prava**
- Doprinosu **dobrom upravljanju i demokratiji** kroz svoju ekspertizu i mobilisanje javnog pritiska za usvajanje ključnih zakona i politika koje štite žene, decu i osobe iz LGBTQI+

² Anja Bosilkova-Antovska i Simona Mladenovska, [Monitoring Matrix on Enabling Environment for Civil Society Development – Regional Report: Western Balkans and Türkiye 2024](#) [Matrica za praćenje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva], 2025, str. 21. One napominju da su pravne i regulatorne mere uvedene 2024. godine radi sprovođenja Zakona o slobodi udruživanja izazvale određenu zabrinutost.

³ Kancelarija za dobro upravljanje u okviru Kancelarije premijera Republike Kosovo, 2026, str. 8.

⁴ Ibid., str. 16.

⁵ Ibid., str. 16.

⁶ [DG ENEST Guidelines for EU Support to Civil Society in the Enlargement Region: 2024 Assessment: Report for Kosovo](#). [Smernice DG ENEST za podršku EU civilnom društvu u regionu proširenja: Procena za 2024. godinu – Izveštaj za Kosovo]

⁷ BCSDN, [Monitoring Matrix Kosovo report](#) [Matrica za praćenje – Izveštaj za Kosovo], 2024. MŽK nije uspeła da pronađe novija istraživanja o situaciji civilnog društva na Kosovu u okviru svog brzog pregleda onlajn izvora.

⁸ Kao primer, vidi MŽK, [Gde je novac za ženska prava? Trendovi finansiranja na Zapadnom Balkanu](#), 2020.

zajednice, uključujući oblasti kao što su borba protiv rodno zasnovanog nasilja, radna prava, antidiskriminacija, rodna ravnopravnost, bolje budžetiranje, pristupanje EU i druge.

- Grade mir preko etničkih i nacionalnih granica i direktno doprinose Agendi za žene, mir i bezbednost (ŽMB)
- Mobilizuju humanitarnu pomoć, obrazovanje i zdravstvenu zaštitu za decu, starije osobe, osobe sa invaliditetom i pripadnike različitih etničkih zajednica
- Osnažuju veći broj žena različitih profila/grupa da se uključe u politiku i donošenje odluka na svim nivoima, jačajući **demokratiju**
- Sprovode istraživanja koja pružaju osnovu za izradu zakona, politika, obrazovanja i medija zasnovanih na dokazima
- Direktno doprinose sprovođenju EU Akcionog plana za rodnu ravnopravnost III i procesa **pristupanja EU** iz rodne perspektive kroz stručnost, praćenje, istraživanje i zagovaranje, kao ključni partneri EU u unapređenju **osnovnih vrednosti EU**
- Deluju kao nadzorne organizacije, držeći vlade i pravosudne sisteme odgovornim kroz praćenje, zagovaranje, pravnu pomoć i strateško pravno delovanje, doprinoseći napretku reformi vezanih za pristupanje EU
- Pružaju **ključne usluge**, posebno kada državni sistemi nisu u mogućnosti da odgovore ili kada su usluge prekinute ili još uvek nisu institucionalizovane.

Kao što prikazuje Grafikon 1, ŽOCD raspoređene su širom Kosova.⁹ Nekoliko organizacija deluje širom zemlje, bez obzira na njihovo sedište. U 2024. godini, ŽOCD su imale približno **152.000 korisnika**. U 2025. godini, procenjeno je da ŽOCD imaju 10.404 **aktivna člana**, u proseku 101 po organizaciji. Angažovale su 740 zaposlenih (u proseku sedam po organizaciji), od kojih je 64% bilo plaćeno, a pored toga angažovale su 752 volontera.

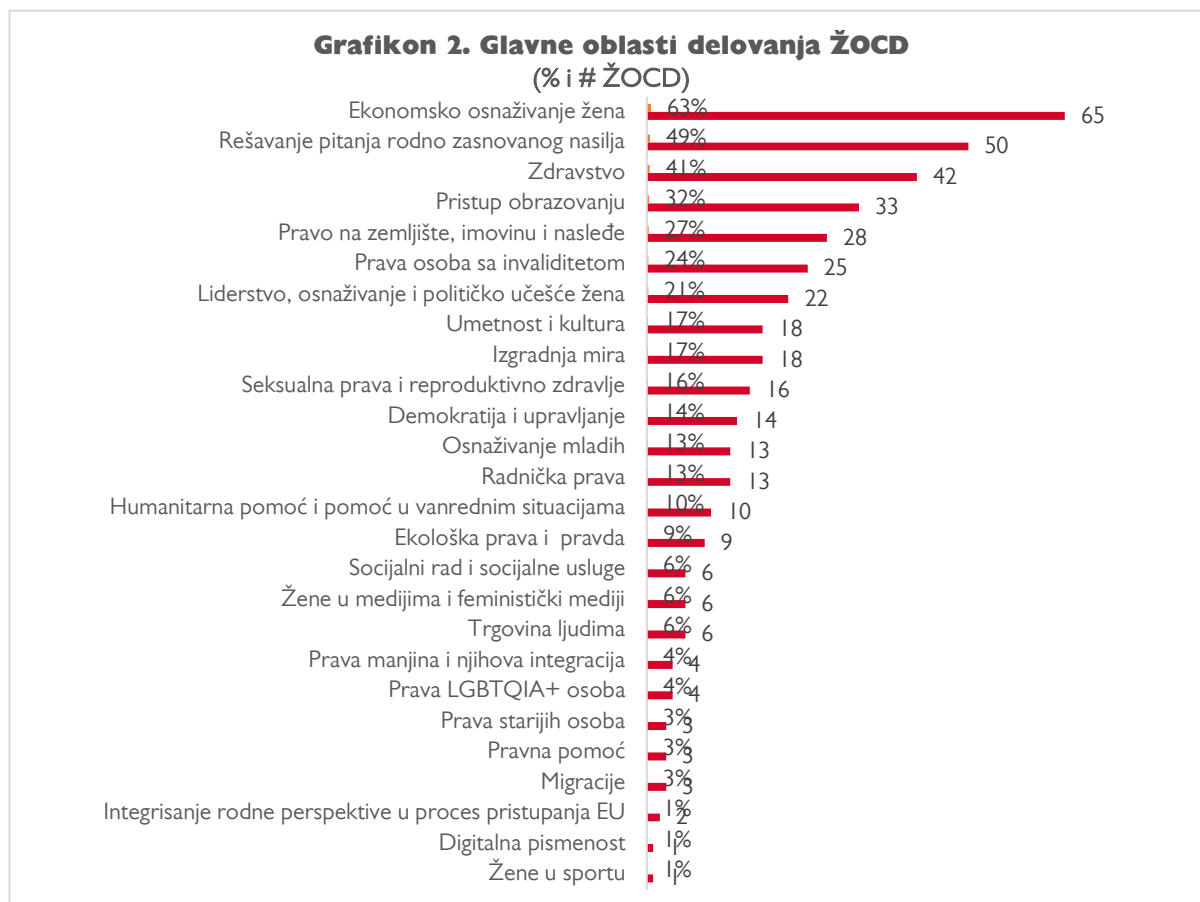
Kao što prikazuje Grafikon 2, ŽOCD se fokusiraju na različita pitanja, uključujući: ekonomsko osnaživanje žena (63%); borbu protiv rodno zasnovanog nasilja, uključujući seksualno nasilje počinjeno tokom rata (49%); zdravlje žena i devojčica (41%); pristup obrazovanju, uključujući neformalno i kontinuirano obrazovanje (32%); pravo na zemljište, imovinu i nasledstvo (27%); prava osoba sa invaliditetom (24%); liderstvo, osnaživanje i političko učešće žena (21%); umetnost i kulturu (17%); izgradnju mira i tranzicionu pravdu (17%); seksualna prava i zdravlje (16%); demokratiju i upravljanje, uključujući praćenje i zahtevajući odgovornost od vlade (14%); osnaživanje mladih (13%); prava radnika (13%); humanitarnu i hitnu pomoć (10%); zaštitu životne sredine, prava i pravdu (9%); socijalni rad i usluge (6%); žene u medijima (6%); trgovinu ljudima (6%); prava manjina i

Grafikon 1. Lokacije ŽOCD

⁹ Istraživanje, sprovedeno od avgusta 2025. do januara 2026, zasnovano je na [metodologiji](#) Udruženja za ženska prava u razvoju (AWID). Metodologija je prilagođena kroz kraće intervjue, licem u lice, uživo ili online, kako bi se obuhvatile veoma raznolike ŽOCD koje možda nemaju pristup online anketi. Među učesnicama su bile članice MŽK i ŽOCD koje nisu članice, koje rade u ruralnim područjima (49%) i sa osobama sa invaliditetom (12%). Šest anketiranih ŽOCD su pod vođstvom žena iz srpske zajednice, dok nekoliko njih sa korisnicima svih etničkih pripadnosti. Uzorak se može smatrati reprezentativnim za populaciju ŽOCD na Kosovu, jer je gotovo sve aktivne ŽOCD učestvovala, uz male izuzetke, uglavnom zbog zdravstvenih razloga ili neaktivnosti.

integraciju (4%); prava LGBTQIA+ osoba (4%); prava starijih osoba (3%); pravnu pomoć (više od 3%); migracije (3%); uključivanje rodne perspektive u pristupanje EU (3%); digitalnu pismenost (1%); i žene i devojčice u sportu (1%). ŽOCD uglavnom rade u više oblasti istovremeno i ciljaju različite grupe korisnika.

U budućnosti, ŽOCD su navele da bi MŽK trebalo da se fokusira na prioriteta područja prikazana na Grafikonu 3. Ona se mogu smatrati prioritetima ženskog pokreta na Kosovu, jer su ih podržale brojne ŽOCD. Pored toga, prioriteti su zasnovani na dokazima o ključnim nejednakostima koje je potrebno rešiti na Kosovu.

Ukupno, 77% ŽOCD je navelo da bi fokus trebalo da bude na ekonomskom osnaživanju žena, uključujući izmene Zakona o radu; 58% je istaklo borbu protiv rodno zasnovanog nasilja; 49% poboljšanje pristupa žena kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti; 45% oblasti žene, mir i bezbednost; 39% rodno odgovorno budžetiranje; 32% rodno transformativno obrazovanje, uključujući pristup obrazovanju; 29% osnaživanje i proširenje feminističkog pokreta; 27%

političko učešće žena; 26% klimatske promene iz rodne perspektive; i 20% uključivanje rodne perspektive u proces pristupanja EU. Nekoliko ŽOCD je takođe naglasilo značaj nastavka podrške mladima, starijima, ženama iz ruralnih područja, osobama sa invaliditetom i ženama iz manjinskih zajednica.

Promenljivo finansijsko okruženje

U januaru 2025. godine, iznenadna odluka Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) da obustavi ili prekine finansiranje globalno doprinela je ranjivosti civilnog društva, uključujući i Kosovo. Brza istraživanja [Fondacije za civilno društvo Kosova](#) (KCSF) procenila su da su smanjenja USAID finansiranja zamrznuća 28 miliona evra u 68 ugovora sa OCD na Kosovu.¹⁰ Brza anketa MŽK, sprovedena početkom 2025. godine, pokazala je da je najmanje 11 kosovskih OCD fokusiranih na unapređenje prava žena različitih grupa/profila izgubilo ili će verovatno izgubiti finansiranje u iznosu većem od 1,25 miliona evra. U proseku, to je činilo oko 46% budžeta ovih OCD za 2025.

godinu. Smanjenja finansiranja ugrozila su živote (npr. zbog nasilja ili nedostatka zdravstvene zaštite), smanjila bezbednost aktivistkinja, doprinela tome da žene izgube pristup ekonomskim podrškama, programima osnaživanja i uslugama poput skloništa ili savetovanja, te smanjila zagovaračke i nadzorne aktivnosti, podizanje svesti, obrazovanje, istraživanje, praćenje, procenu i učenje. Negativan uticaj primetan je i u programima vezanim za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja, uključujući sajber-nasilje; vladavinu prava, pravnu pomoć i pristup pravdi; ekonomsko osnaživanje žena i radna prava; izgradnju koalicija; zagovaranje politika; žene, mir i bezbednost; obrazovne programe; prava žena iz manjinskih zajednica; prava LGBTQI+ osoba; reproduktivno zdravlje; prava žena sa invaliditetom; političko učešće žena; i rodno odgovorne programe zaštite životne sredine. Više od 22 zaposlena je otpušteno, a 49 aktivistkinja/braniteljki ljudskih prava izvestilo je o smanjenju radnog vremena. Smanjenja su doprinela stresu i sagorevanju među aktivistkinjama.

Od tada su i nekoliko drugih bilateralnih donatora značajno smanjili inostranu pomoć, dodatno pogoršavajući situaciju. Najnoviji veliki udarac za ŽOCD bila je odluka Vlade Švedske da prekine sve regionalne programe, zbog čega je fondacija Kvinna till Kvinna naglo obustavila podršku za 15 ŽOCD na ZB, uključujući tri sa Kosova. Regionalni program podržavao je pružanje usluga, izgradnju mira, građanski angažman i praćenje procesa pristupanja EU od strane ŽOCD. Istovremeno, Belgija planira da smanji inostranu pomoć za 25% u periodu od pet godina; Ujedinjeno Kraljevstvo je smanjilo pomoć za 40%, Francuska za 37%, Nemačka za 27%, a Holandija za 30%. Zabrinjavajuće je što je Vlada Holandije najavila planove da u periodu 2026–2030. smanji finansiranje nevladinih organizacija (NVO) za više od 70% i prekine podršku

“

Ovo će direktno ugroziti demokratiju, smanjenjem prostora za civilno društvo i utišavanjem glasova organizacija za prava žena. Neke organizacije će možda biti primorane da zatvore ili obustave rad, dok će jače morati da se reorganizuju i pokrivaju osnovne troškove, što oduzima vreme od praćenja, nadzora i zagovaranja, uključujući pružanje stručnosti u radnim grupama i na nacrtima zakona i politika... što je od suštinskog značaja za demokratske procese i kvalitetne reforme koje se odnose na EU.

”

- Aktivistkinja za ženska prava

¹⁰ Ukupni nalazi više nisu dostupni onlajn. GAP je takođe sproveo [istraživanje](#) i prikazao veće cifre, jer su uključili projekte koji su bili skoro završeni i koji su se protezali izvan sektora civilnog društva.

unapređenju rodne ravnopravnosti.¹¹ Neke privatne fondacije takođe su prekinule ili smanjile podršku za prava žena. Iako se smanjenje budžeta može povezati sa rastom desničarske političke ideologije, sve većim skepticizmom prema međunarodnoj pomoći i opadanjem poverenja u efikasnost sistema podrške,¹² u širem smislu ono se pripisuje promenama strateških interesa i prioriteta donatora, posebno preraspodeli javnih resursa ka unutrašnjoj bezbednosti i odbrani u trenutnom geopolitičkom kontekstu.

Promena prioriteta je takođe evidentna u EU, koja ostaje najveći donator na ZB. Predloženi Višegodišnji finansijski okvir (VFO) za 2028–2034 – budžet EU – planira da [usmeri znatno više resursa](#) ka bezbednosti, odbrani i konkurentnosti u odnosu na trenutni VFO. Finansijski instrumenti EU za globalni razvoj biće objedinjeni sa onima koji podržavaju pristupanje EU i fondove za humanitarnu pomoć, u okviru novog instrumenta „Global Europe“, koji stavlja jači akcenat na unapređenje strateških interesa EU.¹³ Ova reorganizacija prati predložene značajne promene u modalitetima finansiranja: smanjenje cilja trošenja zvanične razvojne pomoći sa 93% na 90%; povećanje udela finansiranja koja nisu vezane na programe u spoljnim akcijama; ukidanje prethodnih samostalnih tematskih programa, uključujući one posvećene ljudskim pravima i civilnom društvu; i fleksibilnost u preraspodeli sredstava između geografskih i tematskih stubova. Prema predlogu, obavezni ciljevi trošenja za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena i devojčica biće ukinuti.¹⁴ Kritičari upozoravaju da ove promene mogu dovesti do toga da se dugoročni održivi razvoj, uključujući prava žena, rodna ravnopravnost i podršku OCD koje rade na ovim pitanjima, stavi u drugi plan u korist kratkoročnih interesa.¹⁵ Istovremeno, na ZB, buduće finansiranje civilnog društva navodno će se fokusirati na sprovođenje [planova rasta](#). Kako ti planovi gotovo da ne uključuju unapređenje rodne ravnopravnosti i ljudskih prava, ovo dodatno ugrožava pristup ŽOCD sredstvima za njihov rad.

Dok aktivistkinje za prava žena i graditeljke mira i dalje pružaju dokaze o uticaju i značaju fleksibilne institucionalne podrške, većina donatora prelazi na restriktivnije, kratkoročno finansiranje vezano za projekte.¹⁶ Pored toga, EU planira da smanji broj ugovora kojima direktno upravlja, raspodeljujući sredstva preko država članica EU i UN agencija. Ovo dodatno povećava rizik od smanjenja sredstava i nefleksibilnih kratkoročnih ugovora, što otežava OCD da strateški utiču na promene.¹⁷ Svi ovi trendovi su posebno zabrinjavajući u kontekstu rasta pokreta protiv

¹¹ Lahiri, I., „[From Finland to the UK, European countries are slashing aid. What does it mean for climate funds?](#)” [Od Finske do Velike Britanije: evropske zemlje smanjuju pomoć. Šta to znači za klimatske fondove?], *Euronews*, mart 2025; Sheldrick, M., „[Foreign Aid Is Shrinking—What Happens Next?](#)” [Inostrana pomoć se smanjuje – šta sledi?], *Forbes*, februar 2025.; SEEK Development, „[Netherlands cuts NGO funding by US\\$1.1 billion](#)” [Holandija smanjuje finansiranje NVO za 1,1 milijardu dolara], *Donor Tracker*, novembar 2024.; Vlada Holandije, [Letter of 20 February 2025 from the Minister for Foreign Trade and Development to the House of Representatives on International Development](#) [Pismo od 20. februara 2025. ministra za spoljnu trgovinu i razvoj Predstavničkom domu o međunarodnom razvoju], 2025.

¹² Alonso, J. A., „[The crisis of aid: ideal models for the future of development cooperation](#)” [Kriza pomoći: idealni modeli za budućnost razvojne saradnje], *Barcelona Centre for International Affairs*, oktobar 2025.

¹³ Jones, A., „[A companion guide to the Global Europe instrument proposal](#)” [Priručnik za predlog instrumenta Global Europe], *European Centre for Development Policy Management*, jul 2025, str. 1, 3.

¹⁴ Ibid., str. 2, 4, 5, 14.

¹⁵ Vidi, na primer, Jones, A.; CONCORD Europe, [Analysis of the European Commission's proposal for the EU's next Multiannual Financial Framework and the Global Europe Instrument](#) [Analiza predloga Evropske komisije za sledeći Višegodišnji finansijski okvir EU i instrument Global Europe] decembar 2025.

¹⁶ Posmatranja sa radionica i vebinara o finansijskom okruženju za feminističko organizovanje; Baekgaard, K., Rickenbrode, V. i Smith, J. M., [The Women, Peace and Security Survey: Reflections from Women Peacebuilders](#) [Istraživanje o agendi Žene, mir i bezbednost: Uvidi žena graditeljki mira], Summary, Georgetown Institute for Women, Peace and Security, 2025, p. 5; Spasovska, B. i Bosilkova-Antovska, A., [Donor Support, Civic Space, and the Future of Civil Society in the Western Balkans](#) [Podrška donatora, prostor za civilno društvo i budućnost civilnog društva na Zapadnom Balkanu], BCSDN, 2025, str. 15; MŽK, [Gde je novac za ženska prava? Trendovi finansiranja na Zapadnom Balkanu](#), 2020.

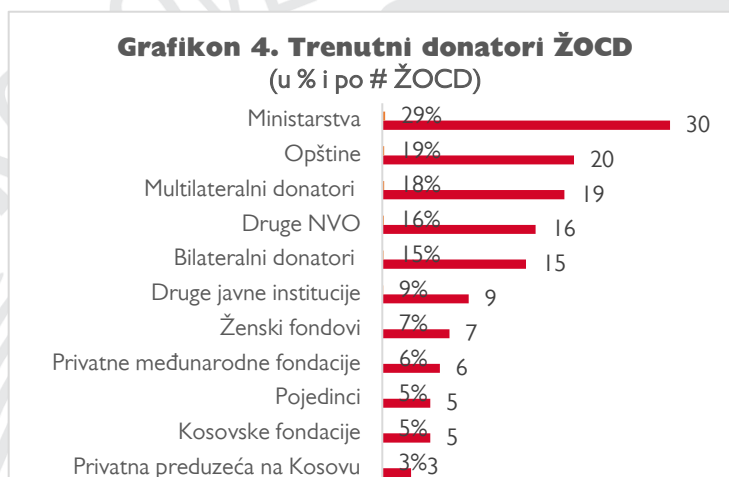
¹⁷ Vidi MŽK, [Gde je novac za ženska prava? Trendovi finansiranja na Zapadnom Balkanu](#), 2020. U izveštaju se navodi da su „ŽOCD izrazile zabrinutost da međunarodne NVO i multilateralne organizacije preuzimaju pitanja kojima su se ŽOCD istorijski bavile, monopolizujući već ograničena sredstva.“ Kao što je jedan bilateralni donator rekao: „Videli smo primere UN agencija koje se takmiče za mala sredstva koja bi mogla biti dodeljena OCD.“ ŽOCD su izrazile zabrinutost da je to smanjilo njihov

rodne ravnopravnosti i prava.¹⁸ Istraživanja MŽK pokazuju kako dobro finansirani akteri tiho šire anti-rodne narative na Kosovu putem polu-privatnih seminara, medijskih prostora i institucionalnih kanala koji jačaju tradicionalne rodne hijerarhije i regrutuju mlade. „Za mene je posebno uznemirujuće što komentari mladih o potpomognutoj oplodnji, a naročito mladića, pokazuju veću sklonost ka regresiji i povratku konzervativnim stavovima...“, rekla je jedna učesnica istraživanja aktivna u politici. Druga učesnica, predstavnik medija, upozorila je da promenljivo finansijsko okruženje ugrožava nezavisnost OCD, uključujući ŽOCD, jer se suočavaju sa „rizikom da njihov aktivizam bude vođen spoljnim agenda“. ¹⁹ Ova dinamika ilustruje centralni paradoks podrške civilnom društvu: spoljno finansiranje je od suštinskog značaja za opstanak, ali može i da iskrivljuje misije i stvara zavisnost, ugrožavajući autonomiju koju upravo ima za cilj da promoviše.²⁰

Trendovi finansiranja na Kosovu

U 2024. godini, prosečni prihod kosovskih ŽOCD iznosio je 83.122 evra, u rasponu od 0 do 1,2 miliona evra. Značajno je da 20% organizacija nije imalo prihoda. U 2025. godini, prihodi su opali za 24%, na prosečnih 63.360 evra, pri čemu 21% ŽOCD nije imalo prihoda. Za 2026. godinu, očekivani prosečni prihod ŽOCD bio je 41.347 evra, što ukazuje na dalji pad finansijske podrške (za 50% u odnosu na 2024. godinu).

Od ŽOCD koje su imale donatore u 2025. godini, 48% je u proseku imalo samo jednog donatora, iako je nekoliko organizacija imalo i do osam. U vreme sprovođenja ankete (jesen 2025. za većinu), 29% ŽOCD je primalo podršku od ministarstva, 19% od opština, 18% od multilateralnih organizacija (npr. EU, UN, Svetska banka), 16% od drugih OCD, 15% od bilateralnih donatora poput Austrije, Švedske, Nemačke, Sjedinjenih Američkih Država, Kanade i Švajcarske, i 9% od drugih kosovskih javnih institucija (vidi Grafikon 4).²¹ Nažalost, ženski fondovi nisu bili ponuđeni kao posebna opcija u anketi, ali ih je 7% učesnica navelo, dok je nekoliko drugih verovatno dobilo podršku od ženskih fondova, ali to možda nisu navele. Istovremeno, 6% je primilo sredstva od međunarodnih privatnih fondacija, 5% od pojedinaca, 5% od kosovskih fondacija i 3% od preduzeća na Kosovu.

U prošlosti je 81% ŽOCD prijavilo da su primale podršku od Vlade Kosova. Međutim, ugovori su obično trajali u proseku manje od pet meseci, a učesnici su napomenuli da takvo kratkoročno finansiranje stvara izazove. U 2025. godini, 31% ŽOCD je prijavilo da je primalo finansijsku podršku od opština, 18% je imalo pokriveno troškove zakupa kancelarija, 17%

pristup finansiranju. Čak i kada su takva sredstva uključivala dodeljivanje podgrantova, ŽOCD smatraju da nisu bile dovoljno konsultovane ili uključene u određivanje prioriteta, a finansiranje je bilo malo i kratkoročno, što je ograničavalo njihov uticaj.

¹⁸ AWID, *Where is the Money? An Evidence-Driven Call to Resource Feminist Organizing* [Gde je novac? Poziv zasnovan na dokazima za finansiranje feminističkog organizovanja] 2025, str. 19, 31.

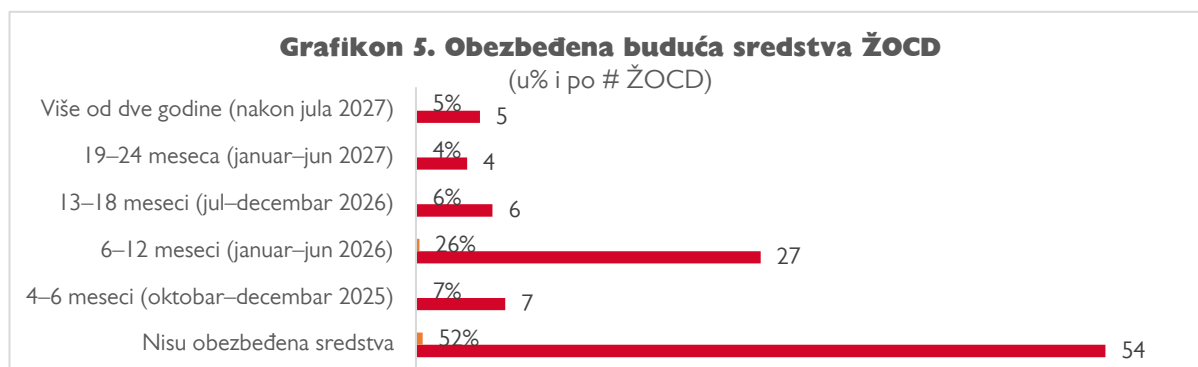
¹⁹ Predstojeće istraživanje MŽK o pokretu protiv rodne ravnopravnosti, njegovom prisustvu i obimu na Kosovu i u regionu.

²⁰ Golub, S., *Beyond Rule of Law Orthodoxy: The Legal Empowerment Alternative* [Prevazilazeći ustaljeni pristupa vladavini prava: Alternativa kroz pravno osnaživanje], Carnegie Endowment for International Peace, 2003, p. 41.

²¹ U poslednje dve godine (od 2023), opštine su bile najčešće navedeni izvor finansiranja ŽOCD (45%), zatim ministarstva (43%), multilateralni donatori (32%), bilateralni donatori (21%), kosovske fondacije (26%) i druge OCD (20%). Manji, ali značajan udeo ŽOCD primao je podršku od privatnih preduzeća na Kosovu (15%), pojedinačnih donatora (13%), drugih državnih institucija (11%) i privatnih fondacija (9%).

besplatan pristup prostorima za svoje aktivnosti, 5% je koristilo opštinske usluge, 3% komunalije, a 2% pomoć opštine u organizovanju aktivnosti. Iako se obim i priroda podrške razlikovao među opštinama, ovo ukazuje na postojanje prilika. Nacrt Strategije za saradnju sa civilnim društvom Vlade Kosova predviđa unapređenje propisa i smernica za opštine kako bi obezbedile kancelarijske prostore za OCD, što bi moglo značajno smanjiti njihove operativne troškove.²²

Samo 25% ŽOCD je prijavilo da imaju aktivnosti koje stvaraju prihod. Među njima, 10% prodaje prehrambene proizvode, 9% rukotvorine, 6% pruža usluge, a 2% prodaje druge proizvode. Ovo pokazuje da većina ŽOCD i dalje u velikoj meri zavisi od finansiranja donatora, ali takođe ukazuje na mogućnosti za obezbeđivanje sredstava iz lokalnih izvora.

Generalno, 40% ŽOCD je primetilo smanjenje prihoda u poslednje dve godine, dok je 38% navelo da su prihodi ostali isti, a 22% da su porasli. Pored toga, 17% ŽOCD je prijavilo gubitak do tri donatora u istom periodu, dok je 17% reklo da nisu imali donatore. Značajno je da 59% ŽOCD nije planiralo prihod za 2026. godinu (Grafikon 5), dok je samo 9% obezbedilo sredstva za 2027. i naredne godine.

U proseku, ŽOCD su naveli da im je potrebno 4.990 evra mesečno da bi **bile funkcionalne** (59.886 evra godišnje), pri čemu se iznos kreće od 0 evra za pet ŽOCD do 40.000 evra za druge. Iako znatno varira među organizacijama — od svega 500 evra do čak 80.000 evra mesečno — prosečno bi im bilo potrebno približno 7.789 evra mesečno da **u potpunosti ostvare svoje ciljeve** (93.469 evra godišnje). Važno je napomenuti da su ŽOCD veoma različite, te da se potrebni iznosi značajno razlikuju u zavisnosti od organizacije, njenih usluga, stručnosti, fokusa i lokacije.

Izazovi

ŽOCD su navele da glavni izazovi uključuju nedovoljnu podršku opština (47% ŽOCD),²³ nedostatak fizičkog prostora za rad (35%), nedovoljno zaposlenih (32%) i trenutnu političku situaciju, koja otežava zagovaranje i unapređenje rodne ravnopravnosti. Ukupno, 23% ŽOCD nema fizički kancelarijski prostor.²⁴ Ipak, najznačajniji izazov sa kojim se suočava 90% ŽOCD je nedostatak finansiranja, koji bi mogao pomoći u rešavanju većine drugih problema.

Globalno, dokazi pokazuju da nedovoljno finansiranje primorava (Ž)OCD da provode previše vremena aplicirajući za sredstva neophodna za opstanak, smanjujući vreme koje imaju

²² Kancelarija za dobro upravljanje u okviru Kancelarije premijera Republike Kosovo, Vladina strategija za saradnju sa civilnim društvom 2026–2031 [nacrt], 2026, str. 30.

²³ Na pitanje: „Kako biste opisali svoju saradnju sa opštinom u kojoj delujete?“, 25% je odgovorilo da je „veoma dobra“, 48% da je „dobra“, 11% da je „loša“, a 16% da saradnje nema.

²⁴ Od ŽOCD koje imaju kancelarijski prostor, 40% koristi prostor koji obezbeđuju javne institucije; 17% poseduje svoje prostorije; 36% ih iznajmljuje, dok ostatak deli prostor sa preduzećima, privatnim domovima ili drugim OCD.

na raspolaganju za pružanje usluga, zagovaranje, izgradnju alijansi i oblikovanje politika.²⁵ Lokalne, male, ali vrlo efikasne ŽOCD često nemaju dovoljno vremena i ljudskih resursa da se snađu u složenim i birokratskim procedurama javnog finansiranja.²⁶ Iako lokalne ŽOCD posebno efikasno dopiru do marginalizovanih grupa – uključujući žene iz manjinskih zajednica i ruralnih područja – zahvaljujući dubokim vezama u zajednici i poverenju koje uživaju, one se teško snalaze u složenim procesima apliciranja na engleskom jeziku. Kao rezultat toga, sredstva se nesrazmerno dodeljuju većim i već priznatim organizacijama.²⁷ Pored toga, grantovi ponekad mogu biti preveliki da bi ih manje ŽOCD mogle apsorbovati. Neki donatori su pokušali da zaobiđu ovaj problem finansiranjem ženskih fondova, koji raspodeljuju manje grantove kako bi podržali veći broj lokalnih i organizacija zasnovanim na zajednici (*grassroots*). Takve inicijative ostaju efikasne, iako su retke.²⁸ Jedan primer je bio MŽK-ov Fond žena Kosova, ranije podržan od strane Kvinna till Kvinna, Austrije, Švedske, EU, Sigrid Rausing Trust, UN Women i UNFPA. Od 2026. godine, Fond je morao da pauzira rad zbog nedovoljnih sredstava. Inovativni Fond, koji je razvijao kapacitete primenom metodologije „učenje kroz praksu“, efikasno je unapredio sposobnosti *grassroot* organizacija i manjih ŽOCD da apliciraju za grantove od drugih donatora, posebno vlade, doprinoseći njihovoj održivosti.²⁹ Ipak, nedostatak finansiranja Fonda suzio je prostor za različite ŽOCD na Kosovu, naročito za manje organizacije.³⁰

Gubitak finansiranja doveo je do dodatnih izazova za ŽOCD, uključujući povećan stres (25% ŽOCD) i sagorevanje aktivistkinja (14%). Pored toga, 18% prijavilo je da su morale otpustiti zaposlene. Osim gubitka ljudskih resursa neophodnih za sprovođenje aktivnosti, posebno u uslovima povećanog radnog opterećenja izazvanog dodatnim prikupljanjem sredstava, Ovo može dovesti do gubitka stručnosti i znanja koja su ŽOCD pažljivo gradile. Istovremeno, 8% ŽOCD bilo je prinuđeno da obustavi organizacione programe, uključujući pružanje usluga.

Iako su OCD, uključujući ŽOCD, ključni partneri u pružanju usluga i prepoznate kao takve u postojećem zakonodavstvu, finansiranje ovih usluga je kratkoročno i neefikasno, što dovodi do prekida u pružanju istih.³¹ ŽOCD su prijavile niz izazova u vezi sa vladinim finansiranjem, uključujući nedovoljna sredstva (61%), kratke rokove za realizaciju (38%), kašnjenja u transferu sredstava (28%) i složene birokratske procedure (21%). Kosovo i dalje nema stabilan okvir za ugovaranje usluga koje pružaju (Ž)OCD, budući da Administrativno

„Suočavamo se sa ozbiljnim finansijskim poteškoćama i borimo se da nastavimo aktivnosti za decu sa invaliditetom.“

- Aktivistkinja za ženska prava

²⁵ Vidi, na primer: Friends of Europe, *Frontline Voices*, 2025, str. 11; Alliance for Feminist Movements, rezultati ankete među članicama namenjene informisanju nove Strategije angažovanja članstva, predstavljeni na webinaru 27. januara 2026; MŽK, *Gde je novac za ženska prava? Trendovi finansiranja na Zapadnom Balkanu*, 2020, str. 93.

²⁶ Vidi dalje, MŽK, *Gde je novac za ženska prava? Trendovi finansiranja na Zapadnom Balkanu*, 2020, "Studija slučaja Fond žena Kosova"; MŽK, "Od tišine do glasa: Kako su mali grantovi dali snagu hiljadama žena na Kosovu", 31. jul 2025.

²⁷ AWID, *Where is the Money? An Evidence-Driven Call to Resource Feminist Organizing*, 2025, str. 14; zapažanja iz učešća MŽK u radionicama i webinarima o finansijskom okruženju za feminističke organizacije; izjave članica i članica MŽK.

²⁸ Miller, K. i Jones, R., *Toward a Feminist Funding Ecosystem* [Ka feminističkom finansijskom ekosistemu], AWID, 2019, str. 42.

²⁹ Vidi Main Level Consulting AG, *Kosovo Women's Network External Evaluation of the Kosovo Women's Network, its Strategy for 2015-2018 and Key Programs Contributing to this Strategy: Evaluation Report* [Spoljna evaluacija Mreže žena Kosova, Strategija Mreže žena Kosova za 2015–2018 i ključni programi koji doprinose ovoj strategiji: Izveštaj o evaluaciji], 2018, str. 22; Spoljna procena MŽK Austrijske razvojne saradnje, predstojeća publikacija 2026.

³⁰ Diskusije MŽK-a sa članicama MŽK-a i drugim zainteresovanim stranama.

³¹ Kancelarija za dobro upravljanje u okviru kancelarije premijera Republike Kosovo, *Vladina strategija za saradnju sa civilnim društvom 2026–2031* [nacrt], 2026, str. 19.

uputstvo o javno-privatnom partnerstvu još nije finalizovano niti usvojeno, a u državnom budžetu ne postoji posebna budžetska linija za podršku OCD.³²

Uprkos njihovoj priznatoj stručnosti i činjenici da kosovski pravni okvir i okvir politika zahteva rodnu inkluziju, Vlada i institucije koje podržavaju reforme retko angažuju ŽOCD kao plaćene stručnjake, izvršioce, nadzornike ili evaluatore. Vladine institucije vrlo retko obezbeđuju resurse kojima bi nadoknadile ŽOCD za njihovu ekspertizu u procesima poput ex ante procene rodnog uticaja, učešća u radnim grupama za nacрте zakona ili podrške integrisanja rodne perspektive u javnim programima. Kao rezultat toga, propuštene su prilike za unapređenje kvaliteta politika i obezbeđivanje održivog finansiranja ŽOCD.³³

Alternativni izvori finansiranja i strategije otpornosti

Ohrabrujuće je što je 91% ŽOCD navelo da će, čak i ako prestane donatorsko finansiranje, nastaviti svoj rad. Duh aktivizma i posvećenosti među ŽOCD možda je najjača karakteristika koja stoji iza njihove otpornosti.

Filantropija i volontiranje mogli bi pomoći ŽOCD da održe svoj rad. Kosovo ima dugu tradiciju volontiranja i doniranja, koja seže još iz 1990-ih i nastavlja se i danas, naročito kroz doprinos dijaspore za dobrobit kosovskih porodica i različite razvojne oblasti. Ipak, potencijalni davaoci često nemaju dovoljno svesti o prednostima podrške (Ž)OCD.³⁴ Regulatorni okviri koji uređuju donacije i volontiranje takođe zahtevaju unapređenje. Na primer, pojedinci i kompanije uživaju poreske olakšice za donacije (Ž)OCD-ima koje sprovode aktivnosti od javnog interesa. Međutim, Zakon o porezu na dobit korporacija primenjuje užu definiciju „javnog interesa“ nego širi pojam „javne koristi“ iz Zakona o NVO, ograničavajući prihvatljive svrhe donacija na humanitarne, zdravstvene, obrazovne, verske, naučne, kulturne, ekološke i sportske aktivnosti. Kao rezultat toga, donacije za ciljeve poput ljudskih i ženskih prava nisu poreski priznate za korporativne donatore, iako se prema Zakonu o NVO smatraju doprinosom „javnoj koristi“. Poseban Zakon o sponzorstvima nudi veće olakšice za donacije, ali samo za sport, kulturu i omladinu.³⁶

Iako su (Ž)OCD na Kosovu generalno oslobođene poreza na dodatu vrednost (PDV), oslobađanje za isporuku dobara i usluga u vidu donacija u naturi primenjuje se samo na humanitarne i programe rekonstrukcije. Ovaj ograničeni opseg nije u skladu sa praksom EU, gde šira poreska oslobađanja obuhvataju neprofitne aktivnosti uopšteno. Iako novčane donacije obično nisu predmet PDV-a, i dalje nije jasno da li se ovo primenjuje na određene metode prikupljanja sredstava, poput donacija putem SMS-a.³⁷ Takve pravne nedoslednosti i nejasnoće mogu stvoriti nesrazmerne podsticaje za određene vrste podrške i predstavljati prepreke (Ž)OCD prilikom mobilisanja resursa.

Čak i bez aktivnih projekata, nastavljamo da podržavamo žene svakog meseca, pomažemo im da ostvare svoja prava i pristupe osnovnim uslugama.

- Aktivistkinja za ženska prava

³² Ibid.

³³ Vidi dalje, MŽK, *Gde je novac za ženska prava? Trendovi finansiranja na Zapadnom Balkanu*, 2020.

³⁴ Kancelarija za dobro upravljanje u okviru Kancelarije premijera Republike Kosovo, *Strategija Vlade za saradnju sa civilnim društvom 2026–2031* [nacrт], 2026, str. 18.

³⁵ Skupština Republike Kosovo, *Zakon br. 06/L-105 o porezu na dobit korporacija*, 2019, član 11; Skupština Republike Kosovo, *Zakon br. 06/L-043 o slobodi udruživanja u nevladinim organizacijama*, 2019, član 37.

³⁶ KCSF, *Analysis of legal and regulatory framework on philanthropy in Kosovo* [Analiza pravnog i regulatornog okvira za filantropiju na Kosovu] 2024, str. 16.

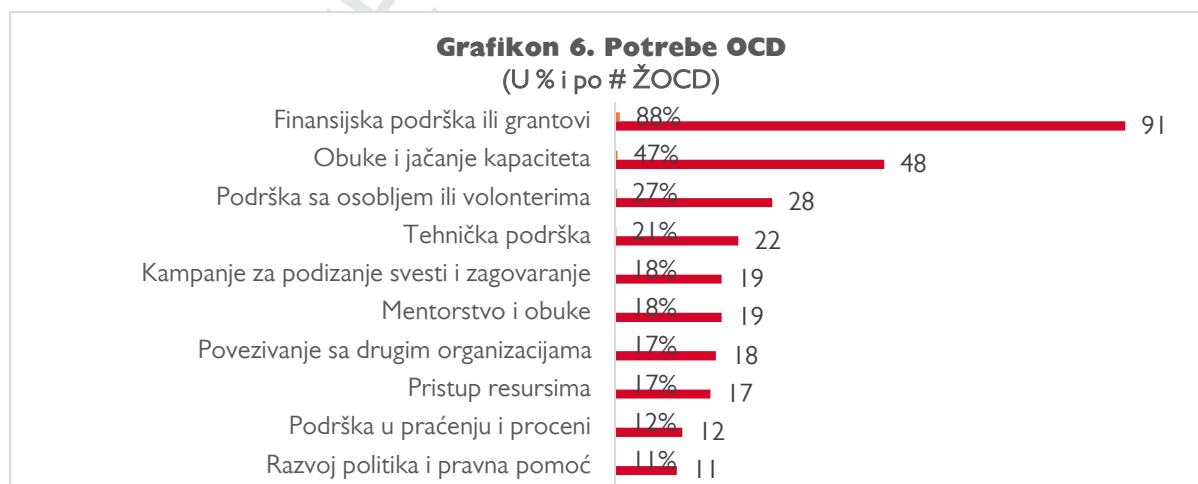
³⁷ Pošto Zakon o PDV-u ne sadrži posebno poresko oslobađanje za telekomunikacione usluge, donacije izvršene putem SMS-a ili telefonskog poziva mogu se tretirati kao oporezive usluge i, shodno tome, podležu PDV-u (ibid., str. 14, 19).

Volonterski program MŽK, između ostalog, pokazuje snažan interes za volontiranje. Ipak, odsustvo sveobuhvatnog i koherentnog pravnog okvira ograničava sposobnost ŽOCD da u potpunosti iskoriste ovaj potencijal. Zakon o volontiranju je pokrenut, ali još nije finalizovan niti usvojen. Postojeće odredbe isključuju odrasle volontere, nameću restriktivne zahteve, poput minimalnog broja sati angažovanja, i ne pružaju sveobuhvatan, institucionalizovan okvir.³⁸

MŽK je ispitalo ŽOCD o opcijama u vanrednim okolnostima. Na pitanje da li bi mogli nastaviti rad bez kancelarija, 47% ŽOCD je odgovorilo da bi radili od kuće, što pokazuje visok nivo prilagodljivosti. Druge su navele da bi radile iz alternativnih prostora, poput javnih objekata (26%), kancelarija drugih OCD (11%) ili škola (6%). Deljenje prostora među ŽOCD moglo bi značajno smanjiti operativne troškove. Na pitanje o spremnosti da podele svoje radne prostore sa drugim OCD u svojoj opštini, 45% je izrazilo otvorenost za takvu saradnju, dok je još 48% odgovorilo „možda“, navodeći ograničenja prostora za zajedničko korišćenje sa drugim organizacijama. Ovi nalazi ukazuju na duh solidarnosti među mnogim ŽOCD, koje su spremne da podržavaju jedna drugu.

Potrebe ŽOCD

ŽOCD su podelile više svojih potreba (Grafikon 6). Većina njih (88%) je navela finansijsku podršku kao svoju najvažniju potrebu. Nekoliko organizacija istaklo je potrebu za obukama i jačanjem kapaciteta (50%), podršku u upravljanju zaposlenima ili volonterima (27%), tehničku podršku, na primer u vezi sa informacionim tehnologijama ili razvojem internet stranica (21%), podršku u kampanjama za podizanje svesti i zagovaranje (18%) i umrežavanje sa drugim OCD (17%). Takođe su zatražile podršku u pristupu resursima (17%), praćenju i proceni (12%) i razvoju politika i pružanju pravne pomoći (11%).³⁹

ŽOCD su posebno zatražile mentorstvo i obuke u temama kao što su prikupljanje sredstava i pisanje projektnih predloga (35%), alternativne strategije prikupljanja sredstava (19%), zagovaranje i lobiranje (17%), finansijsko upravljanje (16%) i javna komunikacija (15%). Druge tražene teme uključuju organizaciono upravljanje (5%), praćenje i procena (4%), korišćenje računara i digitalnih alata (3%) i odnose s javnošću (2%). Iako je MŽK prethodno pružala obuke i mentorstvo u ovim oblastima, uključujući aktivnosti kroz Fond žena Kosova, zahtevi ŽOCD ukazuju na potrebu za kontinuiranom podrškom, posebno zbog novih izazova i fluktuacije osoblja.

³⁸ Sheremeti, C., „[Da li postojeće politike na Kosovu zaista pomažu mladima koji žele volontirati ?](#)”, *Kosovo 2.0*, 16.jul 2019.

³⁹ Kada su konkretno upitane kako bi MŽK mogla bolje da ih podrži, većina ŽOCD je navela: finansijsku podršku ili grantove (88%), obuke i jačanje kapaciteta (47%), pomoć sa osobljem ili volonterima (27%), podršku u oblasti tehnologije (21%), mentorstvo i obuke (19%), kampanje za podizanje svesti i zagovaranje (18%), pristup resursima (17%) i povezivanje sa drugim OCD.

Na pitanje koja vrsta finansiranja bi bila najprikladnija za njihove organizacije, ŽOCD su izrazile snažnu preferenciju za dugoročne grantove (82%) i institucionalnu podršku (57%), što naglašava važnost stabilnog i predvidivog finansiranja. Istovremeno, 32% je tražilo podršku za specifične projekte, dok je 27% favorizovalo fleksibilne aranžmane finansiranja koji omogućavaju prilagodljivo korišćenje sredstava.

Glavni trošak ŽOCD u ostvarivanju svojih organizacionih ciljeva predstavljaju zaposleni, navelo je 86% organizacija. Ovo nije iznenađujuće, s obzirom na to da planiranje, sprovođenje, istraživanje, zagovaranje, podizanje svesti, razvoj kapaciteta, pružanje usluga, praćenje i procena prvenstveno zahtevaju ljudske resurse. Ukupno, ŽOCD su navele da im je potrebno najmanje 415 zaposlenih sa punim radnim vremenom i 274 sa skraćenim radnim vremenom za sprovođenje svojih aktivnosti i rad sa ciljanim grupama. Ostali troškovi uključuju komunalije (67%), nadoknadu troškova transporta (65%), hranu i piće za učesnike (58%), zakup prostora (46%), štampanje materijala (42%) i prostor za sastanke (30%).

Zaključak

Kosovske ŽOCD su veoma različite i imaju raznovrsne potrebe. Ipak, povezuje ih zajednička crta – otpornost i posvećenost unapređenju prava žena, demokratije i socijalne pravde. Dokazi ukazuju na smanjenje dostupnog finansiranja ŽOCD i neizvesnu budućnost. S obzirom na vitalne usluge i aktivnosti koje ŽOCD pružaju i sprovode, nedovoljno finansiranje može dovesti do toga da osobe sa invaliditetom, pripadnici manjina, mladi, starije osobe, žrtve nasilja i druge ranjive grupe budu izložene riziku od nasilja, siromaštva, zavisnosti, bolesti i nedovoljnog angažovanja u javnom životu. Nedostatak sredstava takođe ugrožava napredak inkluzivnih politika i reformi usmerenih na ljude, koje su ključne za pristupanje Kosova EU.

U prošlosti, Vlada je pružala podršku mnogim ŽOCD, iako uglavnom na kratkoročnoj osnovi. Postoje mogućnosti za proširenje i unapređenje takve podrške, posebno za pružaoce usluga i ugovorenu stručnost. Istovremeno, ŽOCD-ima usmerenim na zagovaranje, uključujući nadzorne organizacije i istraživačke organizacije, i dalje im je potrebna podrška međunarodnih donatora kako bi sačuvalе nezavisnost i nadzirale rad vlade, naročito dok Kosovo ne uspostavi nezavisne apolitičke mehanizme finansiranja. Filantropija i volontiranje mogu olakšati rad ŽOCD ukoliko se smanje pravne i regulatorne prepreke. Bez rešavanja ovih ograničenja, Kosovo i njegovi međunarodni partneri rizikuju gubitak podrške od samih organizacija koje su bile centralne u unapređenju rodne ravnopravnosti, ljudskih prava, procesa izgradnje države i reformi usklađenih sa EU.

Preporuke

Preporuke proizilaze iz nalaza ovog istraživanja i prilagođene su na osnovu prethodnih analiza MŽK i iskustava drugih aktera širom sveta u oblasti finansiranja ženskih pokreta.⁴⁰

Za Vladu Kosova

- Hitno preuzeti odgovornost za obezbeđivanje adekvatnog finansiranja koje omogućava **punu podršku specijalizovanim uslugama** koje pružaju ŽOCD, posebno u slučajevima kada državne usluge ne postoje. Ovo uključuje, ali se ne ograničava na, prevenciju i reagovanje na rodno zasnovano nasilje u skladu sa Istanbulskom konvencijom, podršku osobama sa invaliditetom, negu starijih osoba, mentalno zdravlje, podršku žrtvama seksualnog nasilja i druge ključne usluge. Potrebno je uspostaviti **stalne budžetske linije** zasnovane na utvrđenim

⁴⁰ Za dodatne detalje i dokaze, pogledajte sledeće sveobuhvatne publikacije koje su i dalje aktuelne: Miller, K. & Jones, R., *Toward a Feminist Funding Ecosystem* [Ka feminističkom finansijskom ekosistemu], AWID, 2019; MŽK, *Gde je novac za ženska prava? Trendovi finansiranja na Zapadnom Balkanu*, 2020; i AWID, *Watering the Leaves, Starving the Roots* [Zalivanje lišća, izgladnjivanje korena], 2013.

potrebama, koristeći rodno odgovorno budžetiranje svake godine za reevaluaciju troškova i adekvatnu raspodelu sredstava u skladu sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti.

- Završiti i usvojiti Administrativno uputstvo o javno-privatnim partnerstvima uz konsultacije sa ŽOCD, čime bi se omogućilo **višegodišnje socijalno ugovaranje** ŽOCD kao izvršilaca javno finansiranih programa. Ovaj pristup može smanjiti administrativni teret za Vladu i OCD.
- Uključiti u predstojeći Kosovski program Kosova za rodnu ravnopravnost 2025–2035 jasne obaveze i ciljeve za finansiranje različitih ŽOCD preko Agencije za rodnu ravnopravnost. Obezbediti dugoročno i stabilno finansiranje kroz transparentne procese dodele grantova, razvijene u saradnji sa ŽOCD i zasnovane na njihovim potrebama.
- Sprovoditi obaveze integrisanja rodne perspektive u zakonima, politikama, programima i budžetima, uključujući doslednu primenu rodno odgovornog budžetiranja. Sprovoditi zahteve za *ex ante* i *ex post* procene uticaja na rodnu ravnopravnost. Obezbediti budžete za angažovanje stručnjaka koji podržavaju Vladu u ovim zadacima, uz transparentan proces nabavke, omogućavajući ŽOCD da se prijave kao stručnjaci i nezavisni evaluatori, a ne samo pojedinci ili preduzeća.
- Unaprediti pravni okvir i stvoriti podsticajno okruženje za razvoj različitih (Ž)OCD da prikupljaju sredstva od pojedinaca i preduzeća. Usaglasiti Zakon o porezu na dobit korporacija sa Zakonom o NVO, proširujući definiciju „javnog interesa“ kako bi odgovarala definiciji „javne koristi“ iz Zakona o NVO, čime bi donacije inicijativama za prava žena bile poreski priznate za korporativne donatore. Proširiti poresko oslobođanje od PDV-a i na donacije u naturi izvan humanitarnih i rekonstruktivnih programa, uz precizno definisanje primene oslobođanja od PDV-a na alternativne metode prikupljanja sredstava, kao što su donacije putem SMS-a. Omogućiti ravnopravne poreske podsticaje za donacije za prava žena, uporedivo sa postojećim olakšicama za sport, kulturu i omladinu.
- Uspostaviti Nacionalni filantropski fond kao javno-privatni mehanizam za podsticanje donacija, uz aktivno učešće Vlade, kako bi se podstaklo davanje većih donacija.
- Završiti i usvojiti Zakon o volontiranju, vodeći računa da ne nameće ograničenja po pitanju starosne dobi ili minimalni broj radnih sati. Prepoznati volontiranje kao formalno radno iskustvo.
- Obezbediti transparentno i pravedno raspoređivanje javnih sredstava. Uvesti mehanizme za smanjenje rizika od zloupotrebe, uključujući javne pozive sa jasno definisanim kriterijumima, angažovanje nezavisnih evaluatora i funkcionalne mehanizme za podnošenje žalbi.
- Osigurati praćenje javnih sredstava i ocenu njihovog uticaja putem podataka razvrstanih po polu, urbanim/ruralnim lokacijama, uzrastu, etničkoj pripadnosti i invaliditetu.
- Pojednostaviti administrativne procedure za ŽOCD prilikom apliciranja za javna sredstva smanjenjem nepotrebne papirologije i digitalizacijom procesa.
- Redovno objavljivati podatke o izdacima za civilno društvo, razvrstane po polu, u skladu sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti.

Za međunarodne donatore

- Nastaviti sa dodeljivanjem dugoročnog i fleksibilnog finansiranja, posebno za *think tank* organizacije, nadzorne organizacije i ŽOCD usmerene na zagovaranje, kako bi one sačuvalе nezavisnost kako bi pratile rad vlade u cilju zaštite ljudskih prava, rodne ravnopravnosti, dobrog upravljanja, demokratije i nezavisnog civilnog društva.
- Primenjivati ono što je AWID nazvao „koktel modaliteta“ u „[dinamičnom finansijskom ekosistemu](#)“, uključujući institucionalnu podršku, projektne grantove i podgrantove za manje ŽOCD, odgovarajući na potrebe različitih organizacija.

- Intenzivirati saradnju sa fondovima za žene radi dodele grantova manjim ŽOCD, s obzirom na to da međunarodni dokazi ukazuju na njihovu efikasnost i efektivnost.
- **Višegodišnje finansiranje i institucionalna podrška** ključni su za omogućavanje strateških dugoročnih aktivnosti, **fleksibilnost** u nestabilnim političkim okolnostima, unapređenje kapaciteta, održivost organizacija i postizanje efekata koji zahtevaju dugoročno angažovanje.
- Obezbediti dijalog sa ŽOCD o njihovim potrebama za finansiranjem, načinima zadovoljenja tih potreba i najboljim metodama za unapređenje rodne ravnopravnosti, zajednički kreirajući modalitete finansiranja.
- Odrediti posebna sredstva za unapređenje rodne ravnopravnosti i eksplicitno za ŽOCD, dajući prioritet inicijativama koje rešavaju značajne nejednakosti identifikovane kroz analize rodne ravnopravnosti, u skladu sa Agendom ŽMB.
- Dodeliti sredstva za podršku ŽOCD kroz učešće u troškovima ili ukinuti takve zahteve. Kada je učešće u troškovima obavezno, dozvoliti da dobro dokumentovane doprinose uaturi računaju u učešće, uz priznavanje značajnog volonterskog i nenovčanog doprinosa aktivistkinja.
- Unaprediti koordinaciju donatora i zajedničko strateško planiranje radi daljeg unapređenja rodne ravnopravnosti. Gde je moguće, koristiti zajedničke fondove i zajedničko izveštavanje sa drugim donatorima kako bi se smanjilo administrativno opterećenje.
- Zahtevati obaveznu rodnu analizu ex ante i integrisane rodne perspektive u svim programima, u skladu sa kriterijumima rodnog markera Komiteta za razvojnu pomoć (KRP) Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OESR). Angažovati ŽOCD i aktivistkinje kao stručnjakinje za podršku ovom procesu, uz odgovarajuću naknadu za njihovu ekspertizu.
- Unaprediti sistem praćenja trošenja sredstava za rodnu ravnopravnost, prava žena, žene i devojke, kao i direktnu podršku ŽOCD. Primenom najbolje prakse rodnog odgovornog budžetiranja, poboljšati merenje dodeljenih i potrošenih sredstava.
- Zahtevati od vlada korisnika da u program finansiranja spoljnih sredstava uključuju rodnu perspektivu i primenjuju rodno odgovorno budžetiranje, kao deo ugovora o finansiranju i direktne finansijske podrške.

Za Evropsku uniju

- Kao što preporučuje Evropski institut za rodnu ravnopravnost, uvesti „obavezu trošenja sredstava na rodnu ravnopravnost, izgradnju kapaciteta relevantnih službenika za integrisanje rodne perspektive u VFO i budžetske procese, kao i sprovođenje analiza budžeta po pitanju rodne ravnopravnosti svih programa finansiranja, kako bi se procenio njihov uticaj na rodnu ravnopravnost“.
- Uvesti obavezujuće zahteve za unapređenje rodne ravnopravnosti putem spoljnog finansiranja. Osigurati da regulative za sve instrumente: 1) zahtevaju ex ante procene uticaja na rodnu ravnopravnost za sve aktivnosti, pri čemu ove analize informišu jasne ciljeve i pokazatelje rodne ravnopravnosti, u skladu sa kriterijumima rodnog markera KRP OESR; 2) izdvajaju sredstva za rodnu ravnopravnost, slično kao što se izdvajaju za zaštitu životne sredine; 3) čine rodno odgovorno budžetiranje obaveznim; 4) zahtevaju da sve evaluacije ispituju efekte na rodnu ravnopravnost; i 5) zahtevaju redovno praćenje i izveštavanje o stvarnim izdacima za rodnu ravnopravnost, žene i devojčice, kao i za ŽOCD.
- Kako bi se efikasno gradili kapaciteti (Ž)OCD u zemljama proširenja EU u upravljanju EU sredstvima, uključiti uslove u kriterijume podobnosti za svu podršku Program EU za civilno društvo (*EU Civil Society Facility*), osiguravajući da sredstva podržavaju **samo lokalne** OCD registrovane u korisničkim zemljama sa dokazanim iskustvom rada u tim zemljama.

- Izdvojiti godišnje programe za unapređenje rodne ravnopravnosti u sektorima identifikovanim kroz analize rodne perspektive. Ovo treba da nadmaši Planove rasta, koji su obično rodno neutralni.
- Kao deo direktne budžetske podrške korisničkim vladama (uključujući aktivnosti povezane sa Planom rasta), uvek zahtevati pokazatelje koji mere napredak ka rodnoj ravnopravnosti.
- Kroz politički dijalog u vezi sa procesom pristupanja EU, podsticati vladine akcije za unapređenje rodne ravnopravnosti, uključujući dodelu resursa ŽOCD.
- Podržati Kosovo u uspostavljanju održivijeg finansiranja za ŽOCD koje pružaju usluge osobama koje su pretrpele nasilje.⁴¹ Slično tome, podstaći vladu da izdvoji sredstva za ugovaranje drugih stručnih usluga (Ž)OCD, uključujući podršku osobama sa invaliditetom, starijima i mladima, među ostalim korisnicima.

⁴¹ MŽK je uspostavila metodologiju i priprema predstojeće istraživanje (2026) koje procenjuje troškove pružanja specijalizovanih usluga u vezi sa Istanbulskom konvencijom, što može poslužiti za izradu precizne procene troškova.

Jačanje feminističkog pokreta

Sufinansira:

